Синій день, сині горби вдалині, густої сині — аж чорної — наллято в річку. Тільки-но почався ранок, і серпень ходить луками, збиває у колгоспному садку солодкі груші, що звуться бабами... До воріт, за якими отарою побігли по низині малі кленові кущі, виходить сторож дід Мар'ян та й сипле яблука.

Ніхто не вірить його ласці. А що коли це обман, пастка, в яку нас хоче піймати Мар'ян?

Стоїмо віддалік, боїмось наближатися.

Мар'ян повертається до нас спиною і повільно йде поміж крутобокої капусти.

Перший кидається до яблук Льоня. Він часто кліпає віями — блідими, невиразними, і, не одриваючи погляду від Мар'яна, простягає худу руку, напихає свої кишені золотими ранетами. Мені й Олегові дістаються рештки.

Льоня їсть і мовчить. Його рот набитий золотим ранетом. Великі очі мають такий колір, ніби в них плавають сірі хмари. Олег теж мовчить. Він обережно відкушує од яблука, яке в нього вже останнє. Йому, мабуть, не віриться, що зараз ось ще двічі встромить білі зуби в цукристий плід — і його не стане.

І ось яблука не стало. Олег не міг відірвати погляду від кишень нашого ватажка.

— Льоню, дай,— нарешті не втерпів Олег.

— Що тобі дати?

По виразу його обличчя Олег догадався, що нічого не одержить. Але йому дуже кортіло...

— Яблуко...

— А ти думаєш, що яблука я для себе взяв? Що я їх сам поїм? Ви про Оксану обоє забули, злускали, що мали. А я про неї не забув. І ці яблука — для неї.

Я відчув сором: забути за Оксану! Всі яблука з'їсти самому, а нашій Оксані не лишити й хвостика...

— Йдемо до Оксани,— скомандував Льоня.

Ми підвелись, Льоня критичним зором оглянув мене й Олега.

— Ну й брудні ж ви! Чисто як поросята. Йдемо до води.

Пішли до річки. Забрели далі від берега і стали митися.

— Піском тріть ноги! — гукав з сухого Льоня. Він, як завжди, був чистий. А ноги терти йому не треба було — вони були взуті в парусинові туфлі.

Ми набирали в жмені піску, здирали із ніг ту шкаралупу, яка робила їх чорними. Далі хлюпали воду, що пахла жабуринням, собі на обличчя і чекали, коли ж Льоня накаже кінчати.

Десь за півгодини Льоня сказав, що в такому вигляді ми обидва можемо з'явитись перед Оксанині очі. У мене з литок цебеніла кров, текла кривавиця й з Олегових колін,— ми таки сумлінно дряпали себе камінцями. Але тепер не соромно йти до Оксани...

Оксана була дочкою Дмитра Сергійовича, нашого учителя. Він був хороший, справедливий учитель, і частину любові, яку ми відчували в своїх серцях до нього, перенесли на Оксану. Ми навчалися в третьому класі, а вона тільки цієї осені збиралася піти перший раз у школу, але дівчина була повноправним членом нашого товариства.

Оксана давала нам цікаві книжки, які були в бібліотеці її батька. Я пригадую зараз, що це були захоплюючі твори про капітана Немо і його "Наутілус", про людину-амфібію. І ще була одна книга. Її назва вивітрилася з моєї голови. В ній розповідалось про Австралію, про чудесний корабель, який пересувався по морю, в повітрі і під землею. Хтось вирвав з книги початок і кінець, але пригодницька оповідь від цього лише вигравала: вона була більш таємничою, і багато пригод нам доводилось домальовувати у своїй уяві.

...Льоня обережно постукав у двері. Ми стояли в нього за спиною і прислухались до звуків, що долітали зсередини. А в кімнаті — дзвінкий голосок Оксани. Вона так швидко й радісно говорила, що й розібрати не можна було.

Льоня постукав енергійніше і в очікуванні прикусив тонку нижню губу.

— Можна! Ввійдіть! — пролунав жіночий голос.

Жіночий голос незнайомий. Ми знали, що в Дмитра Сергійовича немає дружини, що ось скільки вже років вони живуть з Оксаною вдвох. І ми залишилися стояти в півтемному коридорі.

Оксана сама відчинила двері.

— Хлопці, це ви? Добрий день, яка я рада, чого ж ви стоїте? — скоромовкою випалила вона і відступила трохи в кімнату, запрошуючи нас.

Льоня переступив поріг, за ним я, останнім — Олег. Ми збилися біля пузатого буфета. Перше, що впало нам у вічі, це два розкриті чемодани. А біля столу сиділа незнайома жінка. Дмитра Сергійовича не було.

Незнайома жінка ласкаво усміхалася. У неї були густо пофарбовані брови. І губи не такі, як у всіх жінок. У цієї жінки губи голубі...

— Оксано, ми тобі яблук принесли,— нарешті знайшовся Льоня.

І почав викладати на буфет ранети. Льоня завжди був хоробрий, ми з Олегом переймали в нього вміння незалежно й гордо поводитись. Але зараз він був несміливий, і його нерішучість передавалась мені й Олегові.

Одне яблуко впало на підлогу, Оксана швидко стрибнула за ним, піймала і вп'ялася в його рум'яний бік гострими зубами.

— Оксанко, вгощай хлопців цукерками,— сказала жінка, яка сиділа за столом, і подала Оксані велику коробку.

— І справді, беріть, хлопчики,—припрошувала нас дівчинка.

Олег узяв перший. Розгорнув хрумкий папірець, поклав до рота шоколадного "Ведмедика". Я теж узяв. Лише Льоня відмовився. Він сказав:

— Я сьогодні їх по саму зав'язку наївся. Спасибі.

Ми з Олегом так і вилупили на нього очі. Що це Льоня меле? Адже ми сьогодні цілий день були разом. І коли чого по саму зав'язку наївся Льоня, то це були ранети, але ж не "Ведмедики"!

Оксана сказала:

— Хлопчики, це моя мама приїхала.

Жінка почала червоніти. Ми виразно бачили, як її білі щоки наливаються кров'ю, темніють.

Жінка сказала:

— Ви йдіть, хлопці, пограйтесь на вулиці.

Ми вийшли. Та далеко не подалися. Сиділи на вигоні під сосною. І мовчали. Льоня не дивився на нас — його погляд блукав десь у небі.

А Олег запитав:

— Де в Оксани взялася мама?

Цього не знав ні Льоня, ні я. Тому ми й не відповіли на його запитання.

Згодом по дорозі пройшов Дмитро Сергійович. Він був у білих полотняних штанях і в солом'яному капелюсі. Коли він уже проминув нас, завертаючи у свій двір, Олег гукнув:

— А до Оксани мама приїхала!

Дмитро Сергійович зупинився. Він повернувся в наш бік і поспитав:

— Що ви сказали, Олег?

І Льоня, і я здивувались, що вчитель назвав Олега на "ви". Та й сам Олег здивувався. Але він ще раз повторив:

— До Оксани мама приїхала.

Дмитро Сергійович деякий час стояв, ніби вникаючи в те, що почув, а потім повільно пішов у свій дім.

Ми сиділи й нудьгували. Потім полягали навзнак, дивилися в небо і знову нудьгували. Бо з нами не було Оксани. А її не було тому, що приїхала мама...

— І нащо вона приїхала? — запитав Олег.

Я не відповів, бо не знав. Моя мама завжди жила зі мною і з моїм батьком. А в Льоні взагалі не було мами. Вона померла, а він жив у бабусі.

Ми й не помітили, як на вигоні з'явилася Оксана. Вона сіла на траву біля нас і сказала:

— Тато мене послав до вас...

В очах у Льоні світився сум. Льоня ніби питав: а ти сама не могла прийти?

— Тато хоче поговорити з мамою без мене,— пояснила Оксана.

Льоня запитав у нас:

— Підете зі мною, куди я поведу?

— Купатися? — недогадливо сказав Олег. Він зовсім не помітив таємничого світла в Льониних очах.

Льоня витримав паузу.

— В Чорногорію,— сказав він.

Ми притихли.

— Піду,— першим погодився я.

— І я,— підтримав мене Олег.

Оксана не давала своєї згоди.

— А ти? — запитав у неї Льоня.

— До мене мама приїхала...— почала невпевнено Оксана.

Льоня перебив:

— Отже, не бажаєш?

Оксана вагалася. Це ми добре бачили. Льоня сказав:

— Хлопці, ходімо!

Й Оксана пішла з нами.

Чорногорія була за селом. Її горби мріли під розпеченим промінням. Її пологі боки уквітчані зеленим лісом. Там печери. В них бував лише Льоня і про них розказував багато цікавого. Та скільки ми не просили його, не хотів нас завести туди. А сьогодні наважився.

Льоня вів. Він широко розмахував руками, ніби збирався летіти, бо ж під гору було йти нелегко.

Позаду неохоче пленталась Оксана. Сьогодні вона була невпізнанна — мовчазна і невесела.

Олег питав у неї:

— До тебе мама приїхала?

— Еге.

— А де вона була?

— У місті.

— Чому ж вона з тобою не жила?

— А мама була покинула мене й тата.

— А тепер?

— Тепер вона повернулась,— неохоче відповіла Оксана.

Потім у її голосі забриніла радість:

— Я така рада! Тепер у мене буде мама...

Уже похмурий ліс оточував нас. Співали пташки. Стало прохолодно. Піскувата дорога звивистою стрічкою п'ялася поміж голого коріння, обшморганого колесами возів та автомашин.

Оксана зупинилася.

— Далі я не піду... Я хочу до мами.

І вона побігла назад. З гори було бігти легко. Ми стежили, як між дерев біліє її коротеньке платтячко. Мовчали. Льоня супився. Олег зневажливо кривив губи. Я почував себе скривдженим.

А ліс був гарний, повний свіжості й щебету. Пахло глицею, землею, потривоженою мурахами.

Напевне, ні я, ні Олег не розуміли Оксаниного вчинку. Його міг зрозуміти лише Льоня: адже в нього нема мами...

Він сказав:

— До печер ми не підем.

Він ступив крок, другий, минув мене, Олега і став спускатися з гори...

Ми знову повкладалися на вигоні. Лігши навзнак, стежили, що робиться на небі. А там пливли хмари. Вони й відбивалися в Льониних очах.

...Вечір був фіалковий. Від річки брів молочний туман. Я зривав травинку за травинкою і відчував, як вони свіжо й гостро пахнуть.

А потім з учителевого двору вийшла Оксана. За нею слідом з'явилась її мама. У мами було сумне обличчя. Вона несла в руках чемодани: у правій руці — більший, у лівій—менший. Вона поставила чемодани на курну дорогу, постояла біля них, ніби роздумувала над чимось.

— Хлопці,—прошепотів Льоня.—Оксанина мама знову їде.

Ми перевернулися на животи й дивились на те, що відбувалося перед нашими очима.

Оксана наблизилась до нас.

— Хлопчики, я їду,— сказала вона.

Ми не знаходили, що їй сказати.

— Куди? — запитав тихо Олег.

— З мамою. Вона бере мене з собою.

— А чом вона не хоче залишитися тут? — ще запитав Олег.

— Тато не хоче простити маму.

— І ти їдеш з мамою? — різко запитав Олег.

— Їду. До побачення, хлопці.

— До побачення,— сказав я.

Лише Льоня нічого не відповів.

Оксана крутнулася на одній нозі. В повітрі замайорів її червоний бантик. Вона підбігла до своєї матері, і вони стали віддалятися по дорозі. Вони прямували туди ж, куди ми недавно ходили, щоб відвідати печери. Вони йшли на вокзал.

Коли мама з Оксаною вже піднімалися на перший горб, на подвір'ї появився Дмитро Сергійович. Він поволі пройшов до воріт. Зупинився. Він був похнюплений, зажурений.

Ми зрозуміли, що він сумує за Оксаною. Адже він її дуже любив, він і рибу ходив з нею ловити, і полуниці збирати в лісі. І ми її любили так само, як батько. Нам стало шкода його. Неймовірно шкода. Як вона могла зрадити батька? Нашого Дмитра Сергійовича, який був хорошим учителем, справедливим — і зовсім не строгим.

Як вона могла? Невже влада матері, якої вона зовсім не знала, бо її постійно не було з нею, була сильніша за любов і ласку батька, якими він наділяв свою Оксану щоденно?

Ми щодуху побігли до лісу. Ми відчували, як у наших грудях шалено б'ються серця. Зминули з дороги, мчалися поміж старих вікових дубів, щоб швидше наздогнати втікачку. Ген уже завиднілося біле платтячко Оксани, і стало виразно видно два чемодани в руках її матері. В наших очах миготіли зелені кущі, навкруги було урочисто й тихо. А Льоня закричав:

— Зра-а-а-дни-и-ця-яя!

Здавалось, він набрав у груди силу-силенну повітря і доки не видихне його, то й не скінчить цього дошкульного, жорстокого слова.

Оксана почула, але не оглянулась. Тільки зігнулася, ніби хтось боляче шмагнув її батогом по худеньких плечах.

— Зра-дни-ця-я-я! — закричав Льоня, і в його очах було повно темних грозових хмар.

Це слово підхопив Олег. Він широко розкрив рота, і слово вилинало звідти, гомоніло в лісі — кінця йому не чути.

Я згадав, як Дмитро Сергійович зажурено стояв біля воріт,— і спазми перехопили моє горло.

Я теж крикнув те слово, але в мене воно прозвучало тихо, невпевнено і зовсім не мало тієї сили, що воно мало, народившись у грудях Льоні й Олега.

Кругом нас — темношатий ліс, поміж його вітами скісно падали золоті снопи сонця, і котилися луни, і в горлі в мене було жорстко і сухо.

А потім на траву-мураву упав Льоня, закривши руками лице, і в нього раз здригнулись плечі, другий...

Чорногорія оточувала нас своїм ласкавим шумом, вона вливалася в нас вечоровою прохолодою, всотувалася в очі серпневою зеленню.